

Маша Сеничић

РЕЗЕРВАТ ЛОВОРА И ОЛЕАНДЕРА

Десет туђих призора-фотографија: неснимљених*,
покретних** и неповезаних***

** Једном сам на путовање понела неколико тридесетихејмилиметарских филмова и све их испуцала. Две седмице касније нанизане црне руље висиле су млишаво из руку девојке радним местом условљене да ми се збој њих извини. Бацила сам филмове исте секунде по изласку из радње – дуљасће праке збој механичкој квара бленде у себе нису уиле ни прака свешла. Оно шшо сам видела на пушу ијак сам на известан начин задржала: лако сам призвала осећај зајадноевројске сценографије у којој мрак пада раније, марцијан се сече на кришке, а зграде преживљавају нейоде. Зашо овај шекст није о мојим изубљеним сликама. Десет призора који следе добила сам без превише детаља, а шуђе памћење изискује најор прецизној замишљања како би било оживљено. Такав ојис можда није истинишо сведочанство, али јесте један од равноправних начина мисаоне изведбе доћајаја.*

*** Пројок мора бити важан, ако не и кључан елемент измишљања. Распоређени композиције кадра и узбуђени ритмом целине, сви који прештављају крећу се.*

**** Умерено.*

Убрзо након завршетка Другог светског рата мали град у Далмацији погађа летња олуја која руши дрвеће, обара ћошкове делимично срушених кућа и неасфалтиране друмове оставља прљаве, пуне повијених грана и ветром донетог смећа. Девојчица силази низ степенице у бистро који води њен деда, Шиме. Рано је јутро, пристиже дневна штампа и дугуљасте металне посуде за домаћи сладолед зјапе празне у витрини. Пред вратима врео ветар пролази између шестогодишњих прстију, а улица је прекривена ситним мртвим птицама. Тела су насласана једна на друга, мекана и мокра. Мачке су гладне. Нежна шака баке Антоније девојчицу увлачи у кућу.

Више од пола века касније рећи ће ми: *Сенице! Можда ласџавице. 'Ајде наћи ми како излџдају и једне и друје. Шџа ако су били врајци? Није било џрисијојно да одбијеш храну џа ме је мајка оџерала од сџола, али мени је џако било мука, нисам никако моџла да џоједем ни залоџај. Цџлу ноћ ми је крчао сџомак.* Након тога ољуштиће ми јабуку, једним увежбаним покретом, спуштајући у тањир танану светлозелену спиралу. Њене пегаве шаке додаће ми четвртину воћке на врху ножа, недо-вољно малу да је цџлу сместим у уста. Биће спарно, а очекивана олуја ће се ипак појавити само у виду топлог ветра и прострујати кроз крошње пред нама. Рећи ће ми: *Хоћеш ли да ручамо сада или мало касније?* Мали ћук гледаће ме са гране и нећу знати која је то птица. *Можемо и одмах.* Не знам ништа о птицама.

Средовечни економски директор југословенског грађевинског гиганта почиње суптилно да губи косу на поједним местима, а његова умерено маљава прса пењу се уз камено степениште у обалском насељу јужног Јадрана. Дугуљастим пристима стиска кожную ручку викенд-торбе док иза њега остаје кућа у којој је решио да преспава пре састанка. Пословни пут је био планиран, посета куће била је напрасна. Априлски дан који се приближава делује сунчано и ваздух је ван туристичке зоне осетно свежији. Наједном, око шест сати и девет минута, под њим степениште почиње лагано да се раздваја, а не тако давно изливен бетон цепа се по дужини. Панталоне се од покрета кидају између ногавица и звук пуцања нити тканине стапа се са хуком брда у невидљивом покрету. Кућа за коју се десет година раније задужио сада стоји усправно; да инспекција није преполовила терасу гледао би како се

њени делови сурвавају у море. Бела хотелска зграда на ободу насеља није се померила са места: бунгалови штрче, зуби из вилице увале.

У цетињској библиотеци ћу прочитати да је исти земљотрес сравнио са земљом већину црногорских угоститељских објеката, као и бројне стамбене јединице на копненом појасу дуж саме обале. Над информацијом да је оштећено триста педесет километара магистралних путева замишљаћу аутомобил високог човека како данима чека у гаражи. Стајаћу затим близу епицентра и пробаћу да осетим јачину седам степени Рихтерове скале – четрдесет једну годину, пет месеци и неколико дана касније. Човек ће бити одавно мртав, као што кућа одавно више неће бити његова. Наша. О потресу ће се учити у школама, о продаји хотела писаће полуобавештени новинари. Без обзира на бројне покушаје накнадне садње, бугумила и мимоза пред оградом никада више неће нићи на истом месту из ког их је те године истргао ветар.

III

Девојчица са паж фризуром гради замак обучена само у доњи део купаћег костима избледео од сунца. Пластичне кантице служе јој за формирање облика међу којима ничу невешти мостови из руку њене старије сестре. Син породичних пријатеља бојажљиво им додаје облутке који би требало да представљају обалоутврдну.

Док буде секла брескву подсетићу је како смо у тим кантицама сакупљале и делове стакла заобљене таласима, па од њих правиле планине у ћошку терасе. Покушаћемо да нађемо кантице на фотографијама, да бисмо живље замислиле њихове боје, али провешћемо превише времена гледајући у неке слике на којима нисмо нас две. На полећини једне писаће – „пре земљотреса”.

IV

Вијугавим улицама најближег италијанског приморског града стиже се до куће коју су два пријатеља купила поделивши трошкове. Та кућа није ни по чему посебна – кров је раван и по поду су плочице – али сувоњавији од њих двојице није деценијама био у земљи на чијем се ободу сада настанио. Дошао је да би коначно упознао своју децу. Његов син, у летњем сакоу и удобним фармеркама, паркираће се у другој улици и споро ходати брдовитим пределом са погледом на обалу. Са

њим су супруга, пегавих шака, ћерка, мршавих колена, и мајка, треперавог гласа.

Сазнаћу за ту кућу када се приликом прве посете Трсту будемо вртели колима по непознатом пределу, несигурни у вези са тачном локацијом. Неколико месеци након мог одласка, а много година након дединог, биће јесен и он ће у дворишту седети у фланелској кошуљи и удобним фармеркама. Неће моћи да процени да ли се и даље чују зрикавци јер ће му једно уво бити потпуно неосетљиво на звук. *Заиста су тласни*, казаћу. Из страница породичног албума вириће мирна глава његовог оца, послата поштом на квалитетном папиру давно пре куповине куће.

V

Крхка средовечна жена стоји пред огледалом и спрема се за посао. Њена чиста бледоружичаста блуза на рубовима има извезене детаље, а сукња равног кроја, опеглана равномерно покретима, досеже јој до колена. Стрпљиво ситним укосницама качи благо увијену косу. Навлачи најлон-чарапе боје коже једним увежбаним покретом. Доручкује јабуку. Чека је рани хотелски ручак, али га никада не поједе до краја. Тражи да јој у исто време донесу компот.

Више деценија након тог оброка седећемо у једином отвореном угостиољском објекту на шеталишту. Рећи ће ми колико је језика говорила свакодневно и згрозиће се над немарно увученом кошуљом момка који ће нас услужити. Затражиће му само чашу обичне воде, а по начину на који ће посматрати саксије закључићу да је забринута због недостатка зеленила у савременим хотелима. Мислићу о томе када ме шибље на темељима некадашње рецепције буде голицало по чланцима.

VI

Почетком шездесетих свеже удата млада жена, дугачког имена и дугачке тамне косе, предаје у основној школи у малом војвођаском граду. Њен дванаест година старији супруг за то време у својој канцеларији пребира по папирима пуним цифара. Колегиница жену прекида усред наставе и саопштава да је у посету стигао непознати младић са великим букетом цвећа; она излази напоље румених јагодица и утрнутих врхова прстију, а иза латица угледа главу човека који би требало да је хиљадама километара удаљен. Уместо у граду ка ком је отишао прекооканским бродом он стоји пред њом, исцрпљен. Љута што се није најавио,

и љута што ју је нашао, каже му да је непристојно тако се појављивати на туђем радном месту. Након часова жена са чувања узима дечака од једва годину и по дана. Букет не односи кући.

Барем педест година после, у својој проветреној кухињи с климавим столом, рећи ће ми да јој је на дан одласка у пензију њена пријатељица, сестра тог човека, јавила да је брат преминуо. Никада се није женио. Било јој је жао, то је и казала у слушалицу, али није отишла на сахрану. Прослава пензије била је пријатна, радни колектив београдске основне школе донео је велики букет цвећа и поклон за који су унапред сакупљали новац, а родитељи деце су јој захваљивали. Мрвице са немарно намазане кришке падаће на под, а она ће ми признати да је била строга учитељица и сетиће се да сам, тог дана, када је примила телефонски позив, и када је већ сатима увелико била у пензији, ја седела за трпезаријским столом и цртала. Нећу инсистирати на наставку приче јер нећу имати шта да видим, бацила је сва писма из Америке. Бацићу затим делиће хлеба у судоперу.

VII

Жбун рузмарина налази се под прозором на три хиљаде метара надморске висине планине Атлас. Са унутрашње стране стакла пријатељице у пензији разговарају са локалцима заинтересоване за пустињску климу, порекло туриста, сезонско воће и цену ручно рађених тепиха. Град који обилазе потпуно је нов, направљен у виду оазе, а излет на океан планиран је преко тона и тона песка за чију тежину нико не пита. Једна од госпођа понела је неколико књига и заиста намерава да их прочита.

Та иста жена, нежно нашминканих очију и уредне фризуре, понудиће ме чајем на балкону високо усађеним у део града који не познајем. У њеном стану пуном књига осећаћу се добродошло, а она ће ми сатима говорити о летовањима у бунгаловима, о боровима и звуку железнице, о постепеној смрти хотела за који је била одговорна. Тамо су, рећи ће ми кроз смех, једном њеном пријатељу истовремено послужили супу и компот. Док буде пребирала по фотографијама помислићу како ми се можда некад и насмешила под шеширом, док сам кроз терасе на којима су се сушили пешкири јурила да донесем дневне новине.

На малом хрватском отоку, сасвим јужно, наспрам једног од најпрометнијих градова, двадсетрогодишња мршава девојка устаје у сред ноћи како би сачекала госте из Велике Британије. Хотел има низ малих тераса испод којих се скоро неприметно померају олеандери. Агенција која ју је запослила захтевала је од ње да течно говори енглески током ових летњих радних месеци. У платненом беж комплету колена јој штрче ка коферима путника. Сама их носи преко мермерног хола и помаже им на рецепцији. Удељује им проспекте. Враћа се у кревет да спава.

Пробудићу је, деценијама касније, да је поново питам за необично име тог острва, а после ћу отрчати да га пронађем на мапи. Биће ми смешно јер, као што ми је скренула пажњу, то заиста јесте најмање острво. Рећи ће ми – *Само један хоџел ѿамо и ѿосѿоји*. Лако и брзо ћу га пронаћи претрагом кључних речи, а та слика послужиће као пејзаж у који одлазим како бих се подсетила да је она била много мени непознатих особа пре него што је одлучила да ме месецима носи са собом, до тежине 3,52 кг.

Двадесетогодишњи младић чија кожа на мору потамни у току само једног поподнева смешта у пластичну врећицу паклу цигарета и неколико новчаница. Ускаче у воду на главу и до дубине плива краул, удише и издише равномерно, а затим наставља да пливапрсно. Поглед ка копну је свеобухватан и тек одатле, пре него што ће заћи за стене, може у потпуности да сагледа плажу пуну белих смештајних објеката и дивљег растиња.

Када га много касније, током недељног ручка, будем питала за ту увалу, поменуће да је шефица рецепције јела само воће за све оброке, а да су свирке на кровној тераси биле довољно гласне да музика одзвања до самог рта, истог оног који је препливао много пута. Рећи ће ми и да је у нашој кући, чија је пространа тераса била кратког века, део намештаја био исти као у хотелским зградама: дрвени кревети са висећим, припадајућим наткаснама и мале лампе из којих је вирио кончић. Над тањиром умртвљеног спанаћа покушаћу тихо да направим звук који се чуо приликом укључивања и искључивања те лампе.

Олуја на мору немилосрдна је и неочекивано снажна, а вртлог који се ствара међу стенама остаје непрозиран због недостатка осветљења. Десетогодишњи дечак, унезверен и престрављен, ускаче у воду како би спасио свог млађег брата. Њихов отац ујутру сазнаје да је обојицу савладала сила вода. Тела су наслоњена једно на друго, мекана и мокра. Таласи су сада већ мирни, а обала је пуна повијених грана и ветром донетог смећа.

Двадесет година касније исти човек ће ми донети домаћу кафу у шољи са тамноплавом цртом дуж обода, а на тањирчићу који буде спустио на столњак затрешће се бескорисна пластична кашичица. Сетиће ме се. Сетиће се и моје баке, њене тамне косе, њеног цвећа, њеног дванаест година старијег супруга и свих месеци које су проводили у кући наспрам хотела. Синова главног конобара ћу се сетити ја, када будем у дневним новинама прочитала вест о браћи утопљеној у језеру; недуго потом одлучићу да још једном посетим камено степениште у обалском насељу јужног Јадрана. Док будем куповала авионску карту нећу знати да ли су бунгалови и даље на истом месту.